

การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอคำพอง จังหวัดขอนแก่น*

A Study of the Learning Management of Phrapariyattidhamma
Studies Model of the Office of Religious Studies in Nam Phong
District Khon Kaen Province

พระมหาสุทัศน์ อุตฺตโร (จันอากาศ), วิทยา ทองดี, ปาณจิตร สุกุมาลัย¹ และอังคณา ตุงคะสมิต²

Phramaha Suthat Uttaro (Chan Ar kart), Vitthaya Thongdee, Panjitr Sukumal

and Angkana Tungkasamit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Suthat1429@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี กลุ่มประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้เรียน จำนวน 205 รูป กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนจำนวน 112 รูป ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 12 รูป โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้ววิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.56) ได้แก่ 1) หลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) การวัดและประเมินผล 5) ความสัมพันธ์กับชุมชน 6) อาคารสถานที่ 7) การส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก 8) ศักยภาพของครูผู้สอน

*ได้รับบทความ: 28 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 13 พฤศจิกายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2566

Received: April 28, 2023; Revised: November 13, 2023; Accepted: December 20, 2023

9) ปัจจัยด้านแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน 10) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของผู้เรียน 11) ความพึงพอใจต่อผลการจัดการศึกษา

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีการใช้หลักสูตรที่คณะสงฆ์กำหนดขึ้น มีโครงสร้างและเนื้อหาสาระที่แม่กองธรรมสนามหลวงกำหนดให้ แบ่งช่วงเวลาในการจัดการเรียนการสอน 3 ช่วงเวลาตามความเหมาะสม มีสื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลาย การผลิตสื่อการเรียนสอนขึ้นมาเองน้อย มีการประเมินผลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ มีการอบรมก่อนสอบสนามหลวง ชุมชนให้สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมน้อย ห้องเรียนมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน มีการจัดรับทุนการศึกษาหรือเกียรติบัตรแก่ผู้ที่สอบได้เพื่อสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องน้อยการสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนดีและเหมาะสม จำนวนผู้เรียนน้อยลง การนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้

3. แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ คือ แนวทางการจัดการศึกษา 9 ด้าน เพื่อสามารถนำไปปรับใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมเชิงรุก ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; พระปริยัติธรรมแผนกธรรม; สำนักศาสนศึกษา

Abstract

This research the objectives are to: 1) study the conditions of learning management 2) study learning management formats 3) propose guidelines for promoting learning management. A combined methods research method was used. The population consisted of 205 teachers and learners. The sample group consisted of 112 learners. A simple random sampling method was used. Target group, 12 photos, using the Purposive Sampling method using a questionnaire and structured interview. Statistics used include percentage, mean, and standard deviation. Then analyzed using descriptive methods and inductive data analysis.

The research results were as follows:

1. Condition of learning management. It can be concluded that overall, it is at a high level in all aspects ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.56) including 1) curriculum 2) teaching and learning management 3) teaching media 4) teaching. Measure and evaluate 5) Community relations 6) Buildings and facilities 7) External support 8) Teacher potential 9) Internal drive and student motivation factors 10) Highest academic achievement of Students 11)

Satisfaction with the results of educational management.

2. For the learning management model, the curriculum established by the Sangha was used. There was a structure and content, the Central Dharma Testing Service Headquarters of Thailand has given, divided its teaching and learning period into three periods as appropriate. There were not many teaching materials. The production of teaching materials by themselves was less. There were regular assessments to stimulate learners' learning. There was training before the Sanam Luang exam. The community to support the study of the Phrapariyattidhamma was less. The classroom size was suitable for the number of students. There were scholarships or certificates for those who passed the exam to motivate them. There was little support from relevant government agencies. The support from Buddhists was good and appropriate. The number of students decreased. There was less use of innovative media and technology.

3. Guidelines for promoting learning management are guidelines for organizing education in 9 areas in order to be able to apply them to develop proactive learning management of the Pariyatdhamma in the Dhamma department. To be more efficient, effective and have better academic achievement.

Keywords: Learning Management; Phrapariyattidhamma Studies; Department of Religion

1. บทนำ

คณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักของพระพุทธศาสนา มีบทบาทหลักในการบริหารจัดการให้องค์กรปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมายที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ ภารกิจหลักของคณะสงฆ์ทุกระดับชั้นตั้งแต่มหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระกรรมวาจา (คู่สวด) และพระอุปัชฌาย์ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561, หน้า 5) ในปัจจุบันการศึกษาปริยัติที่คณะสงฆ์จัดให้ พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 3) การศึกษาระยะปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษา และ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษายังมีปัญหาในหลายประเด็น เพราะการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมนั้น สำนักศาสนศึกษา และคณะจังหวัด อยู่ในรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยแม่กองธรรมเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดหลักสูตรและการจัดสอบโดยข้อสอบ

กลาง เรียกว่า “การสอบธรรมสนามหลวง” การจัดการเรียนรู้จึงขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักเรียนเป็นสำคัญ ต่างมีการบริหารจัดการตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนเป็นสำคัญ (กรมการศาสนา, 2559, หน้า 15) การจัดการเรียนรู้ปรียัติธรรมแผนกธรรมในสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง ได้แบ่งช่วงเวลาในการจัดการเรียนการสอน 3 ช่วงเวลา แต่ละสำนักอาจจะแบ่งเป็น บาลีภาคเช้า สามัญศึกษาภาคบ่าย ธรรมภาคค่ำ ตามความเหมาะสม จัดสรรครูผู้สอนตามคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล และยังจัดบรรยากาศการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข ได้รับความรู้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและการสอบ

ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ปรียัติธรรมแผนกธรรม สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประเด็น คือ 1) จำนวนนักเรียนที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจาก ผู้บวชเรียนน้อยลง พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มุ่งศึกษาทางโลกหรือสายสามัญ ครูและนักเรียน มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาพระปรียัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเพราะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางโลกได้หลังลาสิกขา 2) การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ โดยมองว่าหลักสูตรการเรียนการสอนและวิธีการวัดประเมินผลทางการศึกษาไม่เหมาะสมกับยุคสมัย 3) ครูผู้สอนขาดแรงจูงใจ เพราะ ผลประโยชน์ตอบแทนน้อย และขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ และ 5) งบประมาณในการจัดการศึกษาพระปรียัติธรรมแผนกธรรมน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ (กรมการศาสนา, 2559, หน้า 9)

จากสภาพปัญหาและผลกระทบข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเพื่อให้สำนักศาสนศึกษาในพื้นที่อื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรมแผนกธรรมให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้น ตลอดจนทั้งเป็นการจรรโลงและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยืนยาวสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ส่วนสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีวิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครูผู้สอนและนักเรียนในสำนักศาสนศึกษาในอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย 1) สำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุง จำนวน 34 รูป 2) สำนักศาสนศึกษาวัดชัยศรี จำนวน 85 รูป 3) สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิรมย์าราม จำนวน 41 รูป และ 4) สำนักศาสนศึกษาวัดท่าน้ำพองจำนวน 45 รูป รวม จำนวน 205 รูป กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเอาสำนักศาสนาศึกษาวัดหนองกุงจำนวน 20 รูป สำนักศาสนศึกษาวัดชัยศรี 42 รูป สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิรมย์าราม 25 รูป และสำนักศาสนศึกษาวัดท่าน้ำพองจำนวน 25 รูป โดยใช้การเปรียบเทียบจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) รวมเป็น 112 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ กำหนดเอาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 แห่ง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) เจ้าคณะอำเภอหรือรองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 2 รูป 2) ตัวแทนเจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 4 รูป 3) ตัวแทนครูสอนพระปริยัติธรรม จำนวน 4 รูป 4) ผู้ทรงคุณวุฒิสายวิชาการหรือสายการศึกษา จำนวน 2 รูป /คน รวมเป็น 12 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับใช้และพัฒนาเครื่องมือมาจากแบบสอบถามที่มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้แล้ว และนำเครื่องมือวัดเหล่านั้นมาปรับข้อความบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา 2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์ กำหนดเอาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 แห่ง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคำถามด้วยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อหาค่า IOC ระหว่าง +1 ถึง -1 และได้ค่า IOC มากกว่า 0.05 จากนั้นนำเสนอกรรมการที่ปรึกษาอีกครั้ง ก่อนทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มที่ไม่ใช่เป้าหมายต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอรับหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังเจ้าคณะอำเภอ รองอำเภอและเจ้าสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอความความร่วมมือพร้อมทั้งแบบสอบถามส่งถึงสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง ทั้ง 4 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ และ 3) ผู้วิจัยได้ไปติดต่อสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง ทั้ง 4 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเพื่อเก็บข้อมูล อาศัยแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อในรูปแบบรหัส (Coding form) หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows เพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎี ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เป็นสถิติที่มุ่งนำเสนอสารสนเทศเพื่อใช้บรรยายสรุปลักษณะของตัวแปรในกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรว่าเป็นอย่างไร สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการหาค่าค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าความคิดเห็น แบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546, หน้า 100) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ศึกษาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis) โดยการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมจากการสัมภาษณ์

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) สถิติที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) เพื่อหาความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990, p. 19) เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ข้อมูลแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการจำแนกตามอายุ ระดับวุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และจำนวนผู้เรียนในศาสนศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เรียงจำนวนจากมากไปน้อย โดยจำแนกตามสถานภาพ

ของผู้เรียนได้ ดังนี้ สถานภาพ สามเณร คิดเป็นร้อยละ 53.0 พระลูกวัด คิดเป็นร้อยละ 32.0 เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 15.0 อายุ ตั้งแต่ 14-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.24 ตั้งแต่ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตั้งแต่ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.0 ตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.7 ต่ำกว่า 13 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.6 ระดับการศึกษาทางด้านภาษาบาลีของผู้เรียน ไม่มีคุณวุฒิทางบาลี คิดเป็นร้อยละ 65.0 ระดับ ป.ธ.1,2-3 คิดเป็นร้อยละ 18.0 ป.ธ.4-6 คิดเป็นร้อยละ 17.0 ป.ธ.7-9 คิดเป็นร้อยละ 3.0 ระดับการศึกษาทางด้าน ศึกษาศาสตร์ของผู้เรียน นักธรรมชั้นตรี คิดเป็นร้อยละ 30.0 ไม่มีคุณวุฒินักธรรม คิดเป็นร้อยละ 28.0 นักธรรม ชั้นโท คิดเป็นร้อยละ 22.0 นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ 20.0 ระดับการศึกษาสามัญของผู้เรียน ต่ำกว่า ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 65.0 ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 18.0 ปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 10.0 ปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 7.0 จำนวนนักเรียนที่ศึกษาในแต่ละชั้น มากกว่า 30 รูป ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 39.0 ระหว่าง 10- 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.0 ระหว่าง 21 - 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.0 น้อยกว่า 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.0

จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในสำนักศาสนศึกษาในอำเภอน้ำพองจังหวัด ขอนแก่น จำนวน 4 แห่งประกอบด้วย ได้แก่ 1) สำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง 2) สำนักศาสนศึกษาวัด ชัยศรี 3) สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิรมยาราม และ 4) สำนักศาสนศึกษาวัดท่าน้ำพอง ได้ผลการวิเคราะห์ สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนธรรมของสำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.05/0.56) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ด้านแรงขบภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.10/0.42) รองลงมาด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.08/0.52) ด้านปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก การส่งเสริมสนับสนุนจากคณะ สงฆ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.08/0.65) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก การส่งเสริมสนับสนุน จากภาครัฐอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.08/ 0.55) ด้านศักยภาพของครูผู้สอนศักยภาพด้านการใช้สื่อ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.05/0.54) ด้านอาคารสถานที่อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.04/0.50) ด้านสื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.02/0.53) ด้านการวัดและ ประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 4.02/0.48) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของผู้เรียนอยู่ใน ระดับมา ($\bar{x}$, S.D. = 4.02/0.49) ด้านแรงขบภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ของ ผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 3.98/0.49) ด้านความพึงพอใจต่อผลการจัดการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 3.96/0.49) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอกการส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน ($\bar{x}$, S.D. = 3.92/0.59) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 3.92/0.49) ด้านความ สัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 3.91/0.45) ด้านศักยภาพของครูผู้สอน ศักยภาพด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$, S.D. = 3.89/0.55) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับ

ที่มากทุกด้าน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการ เรียนรู้สรุปรายด้าน ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากมาก ที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่ 2. มีโครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมาข้อที่ 4. การประเมินผลการใช้หลักสูตรหลังสิ้นสุดการสอบในสนาม หลวงเป็นประจำปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ข้อที่ 3. การบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับ สภาพและบริบทในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาเป็นอย่างดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ด้าน ที่ 2. ดำเนินการใช้หลักสูตรตามที่คณะสงฆ์กำหนดในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับและเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ 2) ด้านการจัดการ เรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.36$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การจัด บรรยายภาคของห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$) รองลงมา คือ การกำหนดช่วงเวลาเพื่อให้ผู้เรียนทบทวนเนื้อหาหลังเรียนไว้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) การกำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้มีความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) การจัดครูเพื่อทำการสอนตามคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคลได้ อย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$) การกำหนดช่วงเวลาเพื่อให้ผู้เรียนเตรียมตัวก่อนเรียนไว้อย่าง เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$) การจัดเวลาในการเรียนการสอนไว้อย่างเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.63$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ 3) ด้านสื่อการเรียนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การนำสื่อการเรียนที่ทำให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) การนำ สื่อการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) การผลิตสื่อการ สอนขึ้นเองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) มีสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอต่อความต้องการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) มีการจัดหา/จัดซื้อ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับ มากทุกข้อ 4) ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) โดยเรียงลำดับจาก มากไปหาน้อย ดังนี้ มีการวัดและประเมินผลภายในสถานศึกษาก่อนส่งนักเรียนเข้าสอบในสนามหลวงเป็น ประจำ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) มีการวัดผลการศึกษาระหว่างเรียนอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.05$) มีการประเมินผลของวิธีการวัดผลการศึกษาระหว่างเรียนอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) มีการวางแผนการวัดและประเมินผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก

($\bar{x} = 3.98$) มีวิธีการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ 5) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.91$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีการสร้างความร่วมมือกับคณะสงฆ์ชุมชนส่วนราชการและบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่สำนักศาสนศึกษาจัดขึ้นเช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักศาสนา เป็นต้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) มีการเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ ชุมชน ส่วนราชการ และบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการบริหารสำนักศาสนศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) มีการสร้างความร่วมมือกับคณะสงฆ์ชุมชนส่วนราชการและบุคคลภายนอกในการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม เช่น การจัดหาเจ้าภาพมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน เป็นต้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ 6) ด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.04$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีการจัดห้องเรียนให้มีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.11$) มีอาคารสถานที่ ที่มีความมั่นคงถาวรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.05$) มีอาคารสถานที่เพียงพอเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ 7) ด้านปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.08$) โดย โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่ 2. มีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนจากคณะสงฆ์ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมาข้อที่ 4. เคยได้รับเงินทุนหรือการสนับสนุนอย่างเพียงพอจากวัดที่พำนักหรือคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.08$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ 8) ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน ได้แก่ (1) ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการพัฒนาคุณภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในระดับดี และอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยจำนวนผู้เรียนน้อยลงทุกปีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ครูผู้สอนมีความสามารถในการนำเทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการสอนนอกเหนือจากการบรรยาย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมาครูผู้สอนมีความสามารถในการจัดทำแผนการสอนและมีการพัฒนาปรับปรุงแผนการสอนอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) ครูผู้สอนมีความสามารถในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (2) ศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ครูมีความสามารถในการในด้านศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจาก

มากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ การใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมาการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจแก่ผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ครูผู้สอนมีความสามารถในการนำสื่อการสอน ที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แก่ผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ครูผู้สอนสามารถสร้างนวัตกรรมทางการเรียนที่แปลกใหม่เพื่อ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ครูผู้สอนมีความสามารถในการนำเทคนิคและ วิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการสอนนอกเหนือจากการบรรยาย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ 9) ความสำเร็จในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ด้านผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาของสำนักศาสน ศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ มีโครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมา การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังสิ้นสุดการสอบในสนามหลวงเป็นประจำทุกปี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) การบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาเป็นอย่างดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ดำเนินการใช้หลักสูตรตามที่คณะสงฆ์กำหนดในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับและเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

3. แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนัก ศาสนศึกษา ในเขตอำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้วิจัยสามารถสรุปในแต่ละด้านได้ ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยให้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และควรจัดอบรมให้ความรู้และ บังคับใช้คู่มือแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ให้มีการจัดอบรมการสอนหลักสูตรการสอนแต่ละช่วงชั้นทุกปี และให้ทุกวัดจัดส่งบุคคลเพื่อเข้าเรียน ในแต่ละสำนักทุกปี 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรมีสื่อการสอนที่มีการพัฒนาให้เท่าทันต่อโลกอยู่ ตลอดเวลา ควรมีทีมงานผลิตสื่อคุณธรรมที่ทันสมัยและควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตสื่อ และสนับสนุนอุปกรณ์ในการสอนที่ทันสมัยให้กับครูผู้สอน 4) ด้านการวัดและประเมินผล ควรจัดให้มี โครงการอบรมเพิ่มทักษะวิชาการ ทักษะด้านการวัดและประเมินผลเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน จัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ 5) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนชุมชน สร้างความ ร่วมมือกับคณะสงฆ์ชุมชนส่วนราชการและบุคคลภายนอกในการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม เช่น การจัดหาเจ้าภาพมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน เป็นต้น และมีการสร้างความเครือข่ายร่วมมือกับ คณะสงฆ์ชุมชนส่วนราชการและบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่สำนักศาสนศึกษาจัดขึ้น เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น 6) ด้านอาคารสถานที่ จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ

ภายนอกชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สบ รมรีน 7) ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ (1) การส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน การยกย่องเชิดชูให้มีความก้าวหน้า ในทางคณะสงฆ์ จัดให้รับทุนการศึกษาหรือเกียรติบัตร แก่ผู้ที่สอบได้ (2) การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ ควรมีกองทุน หน่วยงาน หรือองค์กรให้ความสนับสนุน จากภาครัฐหรือเอกชนในการสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมากขึ้น (3) การส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนประชาสัมพันธ์และร่วมกับชุมชนหาแหล่งเงินทุนสนับสนุน เช่น จัดทำผ้าป่าเพื่อการศึกษา เป็นต้น 8) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ (1) การบริหารจัดการด้านวิชาการ ให้มีการประชุมผู้บริหารและครูแผนกธรรมในทุกๆ เดือนเพื่อขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับงานการศึกษาของ คณะสงฆ์ (2) การบริหารจัดการด้านงบประมาณ จัดสรรหาแหล่งทุนจากภาครัฐหรือเอกชนเพื่อสนับสนุน การจัดการศึกษาในสำนักศาสนศึกษาต่างๆ ให้เพียงพอ (3) การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จัดแบ่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร 9) ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน ได้แก่ (1) ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ในด้านการกิจกรรมการรู้ การจัดทำแผนการสอน เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Based Learning: BBL) ให้ความรัก ความเอ็นดู เอาใจใส่ ให้คำปรึกษา ช่วยแนะนำ และแก้ปัญหา จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการทั้งในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน (2) ศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครู ส่งเสริมให้ครู ผลิตสื่อการสอน นำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่และสร้างนวัตกรรมทางการเรียนที่แปลกใหม่มาใช้ในการจัดการ เรียนการสอน (3) ศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน จัดให้มีการประเมินผลระหว่างเรียนอย่าง สม่ำเสมอ พัฒนาระบบการประเมินผลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น ใช้วิธีการวัดผลด้วยวิธีที่ หลากหลาย จัดสอบวัดระดับความรู้ของผู้เรียนก่อนส่งเข้าสอบในสนามหลวง 10) ปัจจัยด้านแรงขับเคลื่อน และแรงจูงใจของผู้เรียน ได้แก่ (1) เจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียน สร้างความเชื่อมั่นให้กับ ผู้เรียนว่าการเรียนพระปริยัติธรรมจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ชี้ให้ผู้เรียนเล็งเห็นประโยชน์จากการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนธรรมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม (2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่อการเรียน จัด กิจกรรมปฐมนิเทศก่อนเข้าเรียน 11) ความสำเร็จในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ได้แก่ (1) ผล สัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษา เชิญผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการศึกษาพระปริยัติ ธรรมมาพบปะกับผู้เรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นหาต้นแบบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ให้รางวัลแก่ผู้ที่ สอบได้ในระดับชั้นต่างๆ ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ที่สอบได้นักธรรม และสนับสนุนให้มีการศึกษาระดับ มหาวิทยาลัย (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของผู้เรียนในสำนักศาสนศึกษา ยกย่องและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ขยันอ่านหนังสือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอยู่เสมอ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสม พัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพ จัดทำคู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย สื่อการสอนที่มีการพัฒนาให้เท่าทันต่อโลก มีการอบรมเพิ่มทักษะวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ประมุข สารพันธ์ และอินตา ศิริวรรณ, 2560, หน้า 72-76) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนา ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไป ควรปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เหมาะสมกับกาลสมัย

2. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ควรมีการสร้างความร่วมมือกับคณะสงฆ์ชุมชนพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำแผนการสอน เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุเมธา ยะระชัย (2561, หน้า 111-114) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนและผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนควรคำนึงถึงความสำคัญในการจัดทำแผนการสอน คัดเลือกครูผู้สอนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงหรือการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3. เสนอแนวทางรูปแบบการจัดการเรียนรู้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตสื่อ สร้างความร่วมมือกับคณะสงฆ์ชุมชนการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จัดแบ่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากรพัฒนาองค์ความรู้การใช้สื่อและเทคโนโลยีให้ผู้เรียนเล็งเห็นประโยชน์จากการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 9 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑลชัยศรีเสอาด (2559, หน้า 219-235) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-แผนกบาลี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนต้องพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและนำเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย จัดหาสื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ ครูผู้สอนควรผ่านการอบรมและแนะแนวตามคุณสมบัติของครู มีการทดสอบในสำนักเรียนก่อนส่งสอบสนามหลวงและมีการส่งผู้เข้าสอบเป็นประจำในทุกๆปี จัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมเพียงพอและน่าเรียน

1.2 เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของผู้เรียน ควรมีเงินทุนให้ความสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน ครูผู้สอนควรมีคุณสมบัติจบการศึกษาอย่างน้อยปริญญาตรีและให้ปรับอัตราการเทียบวุฒิการศึกษาแผนกปริยัติให้เทียบกับทางสามัญศึกษาตามสมควร และควรสร้างแรงจูงใจให้มีพระภิกษุสามเณรมาศึกษาเล่าเรียนให้มากขึ้น และให้สามารถนำไปต่อยอดทางการศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

2.1 ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้มีทักษะ ความรู้ และการมีส่วนร่วม สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมที่เหมาะสม

2.2 ควรส่งเสริมการนำเทคนิค สื่อเทคโนโลยี นวัตกรรมในท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการศึกษา

2.3 ควรส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 9 ด้าน ตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการศึกษา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการจัดการศึกษาเชิงพุทธบูรณาการที่ยั่งยืนในสถานศึกษาและสังกัดองค์กรอื่นๆ

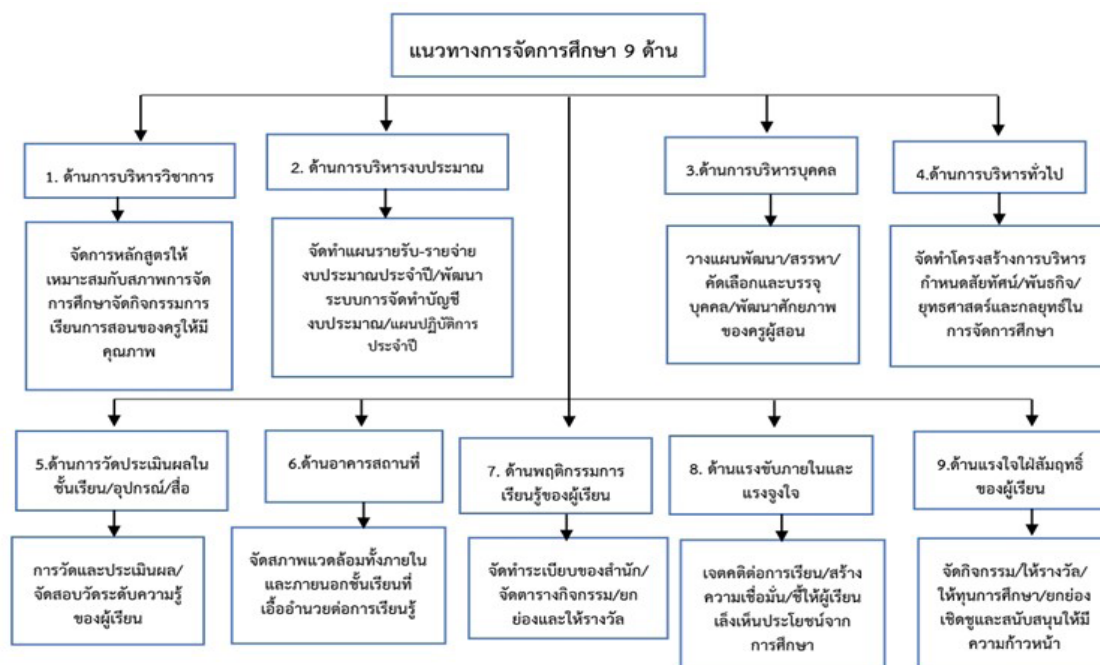
3.2 ควรศึกษาทัศนคติ ทัศนคติของผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

3.3 ควรศึกษาสภาพปัญหา เทคนิค วิธีการการจัดการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างอื่นและสถานศึกษาที่สังกัด สพฐ. สังกัดเอกชน และในสังกัดองค์กรทางศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของสำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ทำให้ได้แนวทางการบริหารของสถานศึกษาตามขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และจัดการศึกษา 9 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ พัฒนาระบบบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสม พัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพ จัดทำคู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม 2) ด้านการบริหารงบประมาณ พัฒนาระบบการจัดทำบัญชีงบประมาณ จัดทำแผน รายรับ-จ่ายงบประมาณประจำปี จัดทำงบประมาณจากแหล่งอื่นเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา 3) ด้านการ บริหารบุคคล จัดทำแผนอัตรากำลัง กำหนดอายุการใช้งาน วางแผนพัฒนา ส่งเสริมขวัญและกำลังใจ พัฒนา ศักยภาพของครูผู้สอน ส่งเสริมบุคลากรให้เข้ารับการฝึกอบรมความรู้และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ 4) ด้าน การบริหารทั่วไป จัดทำโครงสร้างการบริหารของสำนักศาสนศึกษาที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ จัดทำแผนพัฒนาและปรับปรุงแผนอย่างสม่ำเสมอ 5) ด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน พัฒนาการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนให้แก่ครู จัดให้มีการประเมินผลระหว่างเรียนอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาระบบการประเมินผลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) ด้านอาคารสถานที่ จัดสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ร่มรื่น และสะอาดถูกสุขลักษณะ 7) ด้าน พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดทำระเบียบของสำนักศาสนศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จัด ตารางกิจกรรม ยกย่องและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ขยันอ่านหนังสือ 8) ด้านแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจ สร้างความเชื่อมั่นว่าการเรียนพระปริยัติธรรมจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ จัดทำโครงการเพื่อพัฒนา เจตคติต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่ผู้เรียน จัดกิจกรรมปฐมนิเทศก่อนเข้าเรียนแนะนำแนวทางสู่ความ สำเร็จ 9) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีต้นแบบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ให้รางวัลและ ทุนการศึกษาศึกษาแก่ผู้ที่สอบได้นักธรรม ยกย่องเชิดชูและสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2559). *คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนธรรม-บาลี*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประมุข สารพันธ์ และอินฉา ศิริวรรณ. (2560). *การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุเมธา ยุธะชัย. (2561). *สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- มงคลชัย ศรีสะอาด. (2559). *รูปแบบการบริหารงานสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-แผนกบาลี*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขุฎิบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.

